

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Külföldi tanulmányútamról. Első megállóhelyem Mährisch-Budwitz volt. Az ottani közjegyzővel, *Palliardi* Jaroslawval még februáriusban találkoztam Bécsben és szíves meghívására mentem gyűjteménye megtekintésére. Gyűjteménye a neolitikori festett keramikára igen becses. Különösen fontos *boskovštyni* ásatása. A festett keramika rétege itt élesen válik el az u. n. volutenband-keramik rétegetől. Az előbbinek holmijai közt az erödsdi, priesterhügeli stb. két felerészből alakított agyag idolk ana-lógiái kapnak meg első sorban, aztán a kanalak. Az emberi lábat utánzó edénylábak, rátétek a Torma-gyűjteményre emlékeztetnek. E kultúra messze mögötte marad az erdélyinek keramikája durva iszapolásában, égetésében; festése is más. A boskovštyni fazekas befestette egy darabon az edényt, aztán sgraffitto módjára karczolta bele az egyenes vonalú díszítések. E tekintetben a trójai síkságon levő Besika Tepek festett keramikájával rokon, de nem onnét kapta. Hradiske Krepicke csatlakozik hozzá, szintén Morvaországban, ez azonban festést még nem adott. Remélni lehet azonban, hogy fog adni, mert eddig csak pár méter van feltárva. Mindkettő telep, mint az erdélyiek. Temetkezést, akár csak a mieink, még egyik sem adott. Adtak a bukovinaiak, galicziaiak. Égetettet. Fontos, hogy sem Erdélyben, sem Morvaországban nincsenek meg azok a keftös edények, melyek pl. a bukovinai Schipenitzet jellemzik. *Palliardi* jól, rendszeresen dolgozik, kívül szükséges fentartani az érintkezést. Gyűjteménye egy pár adatot a magyar bronzkor nyugati hatására is szolgáltatott. Egy pár tokos, füles, félholdas kávájú véső tőlünk való; ez import hatása alatt készült helyi gyártmányok mások, mert kávájuk nincs oly élesen kivágvá, mint az erdélyieké.

*Brünn*ben Bécsben szerzett paleolit-ismereteimet szerettem volna közvetlen szemlélet alapján biztossá tenni. De a Ferencz József-utczai leleten kívül, melyet Rzach, a geológia professzora őriz, mit se kaptam. Töredékek képviselik festett keramikáját, akárcsak *Palliardi* gyűjteményében. Durva, mint *Palliardié*. Egyik sajátossága, hogy a minta bele van karczolva a lágy agyagba s a mezőket fehér és téglavörös festék tölti ki. Másik csoportot képviselnek azok a töredékek, melyeken a festett minta határai nincsenek mélyítéssel megvonva.

Prága dolgait Pic mind közölte. Legjobb a Hradic v. Stradonic, mely a Déchelette simító kezén ment keresztül. A többi jórészt csehül írott. Tavalý Prchled Ceské Archaeologie czímen egy 92 oldalas összefoglaló könyvecskét is írt. Ábrái jók, összehasonlításra használható. Egy zsinór-díszes *ansa lunata* Rivmacról azonban egy időre talány marad.

Drezdában az öreg *Teuchmüller* udv. tanácsos áll az őskori csoport élén. Kissé szokatlan modorú ugyan, de maga a természetesség. A gyűjteménynek különösen az első vaskori hatások szempontjából volt rám értéke. Szászország az első vaskorra bizonyos tekintetekben ugyanaz a

terület, mint Erdély, sőt ha a Berlinben levő szeremlei ásatást nézzük, nagyítás nélkül mondhatjuk, mint a Dunántúl jó része. Azzal a különbséggel természetesen, hogy úgy Szászország, mint a Dunántúl a hallstatti kultúrkör peremén fekszik, Erdély pedig, a mint azt a maroscspói emlékek is mutatják, Villanova kultúrájának kisugárzásait mutatja. De hiszen ettől a Dunántúl sem ment, eleget beszélnek róla a szeremlei dolgok. A szászországi Nüchritzen az alsó-lausitzi típusok még élénken virágoznak, a hallstatti kultúrkörből voltaképpen csak technikai sajátsgot vesz át, a grafitozást. Vasnak még nyoma sincs, mint Kamenzen, de itt szórványosan már feltűnik a vas is, akár csak Szeremlén, hol azonban a technikai sajátsgok megmaradnak, de a forma változik. Átjön a villanovai urna, de mélyített díszítése a korábbi idők technikája a *fehér tömés*sel együtt.

Fontos intést tartalmaz a radeburgi urnatemető az ásatás lelkiismeretes keresztülvitelére, az egyes sírok kezelésére. Együtt találjuk az alsó-lausitzi típusokat a hallstatti típusokkal. Ez érthető. De ott van zavarólag egy aláhajtott lábú bronz fibula is.

Bronz-tárgya kevés van Drezdának. De e kevés közt is feltűnő egy kis magyarországi gyűjtemény. Rezei közt egy állítólag Grossenhainról való kétélű csákánynak lenne értéke, ha lelőhelye biztos volna. Feltétlenül magyarországi import.

Teuchmüller figyelméből ismerkedtem meg *Berling* tanárral, a *Kunstgewerbe-Museum* igazgatójával. Maga vezetett végig intézetén, hogy megmutassa, milyen elvek irányították a bebútorozásban, rendezésben és jóleső érzéssel állapítottam meg a magam számára, hogy ezeket az elveket ismer már hazuról.

Tisztán a szakomba vágó intézetek közül még a néprajzi múzeumot említtem. Törekvésem itt is az volt, mint Bécsben, hogy az analógiákat gyűjtve, az őskor egyes kérdéseit az etnográfiai tárgyak szemlélete mellett behatóbban vizsgálva, megértsem. E tekintetben Bécsben többre mehettem, de a drezdai gyűjtemény oly zsúfolt, hogy alig tanulmányozható.

*Lipcse*be is a néprajzi gyűjtemény vonzott. De itt is roskadásig vannak a szekrények a bennük fölös számmal elhelyezett holmitól.

Ott tartózkodásom alatt állította ki a szentpétervári *Alexander E.* északázsiai gyűjteményét. Érdemes volt egy délutánt erre is fordítani. Ha katalógusa lett volna, mindenesetre több tanulságot nyújt.

*Berlin*ben is úgy iparkodtam teendőimet elosztani, hogy a gyűjtemények átdolgozásával párhuzamosan az irodalmat is összegyűjtsem. Csak-hogy itt mindenért többfelé kell futkosni, mint Bécsben. A külön kiállítástól is többet vártam; legszebben van benne a kőkor képviselve. Csak keramikája, a mi ki van állítva, kevés. A főszűlyt a *Schliemann*-gyűjteményre fektettem. Előtanulmányul *Dörpfeld* „Troja und Ilios“ cz. munkája szolgált. Azután néztem át magát a gyűjteményt *Schmidt* H. katalógusa alapján. Azt hiszem, fontos lesz en Erdély régészeti leleteinek szempontjából, hogy Trójában a fehér festés a VI. és VII. rétegben jön elő. Mykenaei, 1500—850 tájáig Kr. e.; a dudoros keramika a VII-ben, tehát le 700 tájáig. Hol marad ez kor tekintetében a mientől? A VII. réteg adja a magyar típusú, u. n. réz Hammeraxtot és Doppelaxtot. A mieink, igaz, szórványos leletek s csak anyaguk révén sorolták az átmeneti időbe a kőkorról a bronzkorba, mégis több a valószínűség, hogy Erdély produktumai.

Dr. Roska Márton.